

Sytuacja na światowym i krajowym rynku dziczyzny The global and domestic venison market situation

EWA SIMINSKA, HENRYKA BERNACKA, TOMASZ SADOWSKI

Zakład Biologii Małych Przeżuwaczy i Agroturystyki, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

Abstract: The objective of the paper was to provide an overview of the global and domestic meat market situation in the years 1990–2010, with particular emphasis on venison. Venison production represents the smallest share in the overall global meat production (approx 0.6%). The continent boasting the highest venison production is Africa, with over 900 thousand tonnes of meat (constituting 53% of world's production), followed by Oceania, the two Americas, and Europe (23%, 15%, and 7.1% respectively).

The analysed period saw a change in the meat production as well as consumption structure: beef consumption decreased, while pork and, most notably, poultry, noted increases. According to the information gathered by the Polish central statistical office (GUS), the most common meat in Poland, the same as in the rest of Europe and the world, is pork (42.0 kg/person), ahead of poultry (24.2 kg/person). Venison consumption in Poland is very low, only 0.08 kg per person over a year. The nation eating the highest percentage of meat from wild animals are Germany, who consume 0.6 kg/person/year.

Key words: meat market, venison.

WSTĘP

Wraz ze wzrostem spożycia mięsa różnych gatunków zwierząt na świecie (FAOSTAT) rosną oczekiwania konsumentów wobec jakości nabywanych produktów. Dziś interesujemy się artyku-

łami spożywczymi o wysokiej wartości odżywczej i pożądanym walorach sensorycznych. Potrafimy powiązać niewłaściwy sposób odżywiania z rozwojem chorób cywilizacyjnych (udary, zawały, nowotwory) (Migdał, 2007), a rezultatem tej wiedzy jest poszukiwanie produktów naturalnych, ekologicznych i zdrowych.

Pokarmem dzikich przeżuwaczy jest bogata gatunkowo roślinność pędowa i zielna pochodząca ze środowiska naturalnego, w którym żerują zwierzęta (Dzięciołowski, 1994), dlatego mięso od nich pozyskiwane może stać się surowcem alternatywnym w porównaniu z mięsem zwierząt gospodarskich, często żywionych w sposób intensywny (Czerwińska, 2010; Hoffman, Wiklund, 2006).

Celem pracy było przedstawienie sytuacji na światowym i krajowym rynku mięsa w latach 1990–2010, ze szczególnym uwzględnieniem dziczyzny.

MATERIAŁ I METODY

Wyniki dotyczące produkcji i spożycia mięsa w latach 1990–2010 opracowano na podstawie danych pochodzących z raportów FAO i GUS. Powyższe bazy danych nie analizują poszczególnych

gatunków mięsa zwierząt dziko żyjących, stąd brak informacji o strukturze gatunkowej dziczyzny w poniższym opracowaniu. Na podstawie statystyki Polskiego Związku Łowieckiego (PZŁ) opracowano tabele dotyczące stanu populacji zwierzyny grubej i drobnej oraz ich odstrzału w latach 2000–2010.

WYNIKI I DYSKUSJA

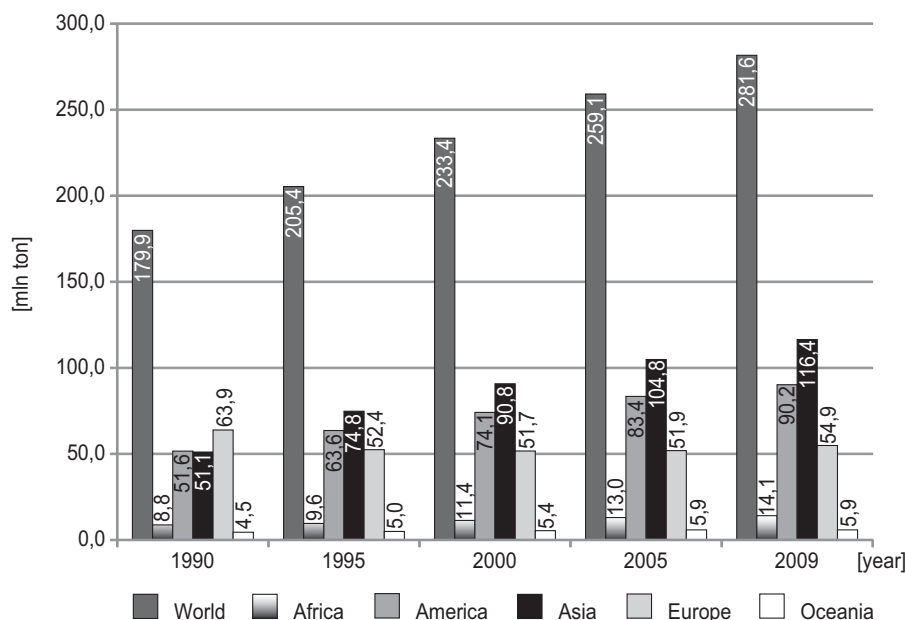
Według danych FAO (FAOSTAT) z roku na rok rośnie światowa produkcja mięsa, co wynika z zapotrzebowania na ten produkt, jako podstawowego źródła białka w żywieniu człowieka.

Całkowita produkcja mięsa na świecie w 1990 roku wynosiła ponad 179 mln ton i do roku 2009 wzrosła o ponad 101 milionów ton. Za zwiększeniem spożycia mięsa na świecie przemawia stopniowe

znoszenie przez kraje barier w handlu oraz wzrost podaży niektórych gatunków mięsa prowadzący do obniżki ich cen. W 1990 roku kontynentem dostarczającym najwięcej mięsa była Europa – 63,9 mln ton, co stanowiło 35,5% światowej produkcji. W kolejnych latach najwięcej mięsa produkowała Azja. Aktualny udział tego kontynentu w globalnej produkcji stanowi ponad 41%, a Europy 19,5% (rys. 1).

Światowa produkcja mięsa od wszystkich gatunków zwierząt łącznie wyraźnie zwiększyła się. Świat nie tylko produkuje coraz więcej mięsa, ale również zainteresowanie produkcją poszczególnych gatunków mięsa na świecie jest bardzo zróżnicowane (tab. 1).

Na wzrost produkcji mięsa na rynku światowym wpływa przede wszystkim większa produkcja mięsa wieprzowego

RYSUNEK 1. Produkcja mięsa na świecie w latach 1990–2009 (mln ton), (FAOSTAT)

FIGURE 1. Meat production in the world, in the years 1990–2009 (mln ton), (FAOSTAT)

TABELA 1. Produkcja mięsa na świecie w latach 1990–2009, (FAOSTAT)

TABLE 1. Meat production in the world, in the years 1990–2009 (mln ton), (FAOSTAT)

Gatunek Kind	1990		1995		2000		2005		2009	
	mln ton	%	mln ton	%	mln ton	%	mln ton	%	mln ton	%
Wieprzowina Pork	69,9	38,8	79,4	38,6	89,8	38,5	99,1	38,2	106,1	37,7
Drób Poultry	40,9	22,7	54,4	26,5	68,2	29,2	79,8	30,8	91,3	32,4
Wołowina Beef	53,0	29,5	53,8	26,2	56,3	24,1	59,1	22,8	61,8	21,9
Mięso owcze i kozie Meat sheep and goat	9,7	5,4	10,5	5,1	11,4	4,9	12,5	4,8	13,0	4,6
Dziczyzna Venison	1,3	0,7	1,5	0,7	1,6	0,7	1,6	0,6	1,7	0,6

oraz drobiowego. W 2009 roku produkcja wieprzowiny wzrosła w stosunku do 1990 roku o 36,2 mln ton, a mięsa drobiowego i o 50,4 mln ton. Niewielki wzrost odnotowano dla wołowiny oraz mięsa owczego i koziego. Dziczyzna należy do gatunku o najniższym przyroście produkcyjnym w badanych latach (o 0,4 mln ton). Na przestrzeni analizowanych lat nie odnotowano większego wzrostu produkcji tego gatunku mięsa, a jej wielkość kształtowała się na poziomie 1,7 mln ton. W strukturze światowej produkcji mięsa obserwujemy zmniejszenie się udziału wieprzowiny i wołowiny. W 1990 roku dominowała wieprzowina (38,8%) i wołowina (29,5%), w 2000 roku odpowiednio: 38,5% i 24,1%, a w 2009 roku – 37,7% i 21,9%. Natomiast w analizowanych latach zwiększył się udział mięsa drobiowego o 9,7 jednostki procentowej. Najbardziej stabilny jest udział dziczyzny (0,7–0,6%) (tab. 1).

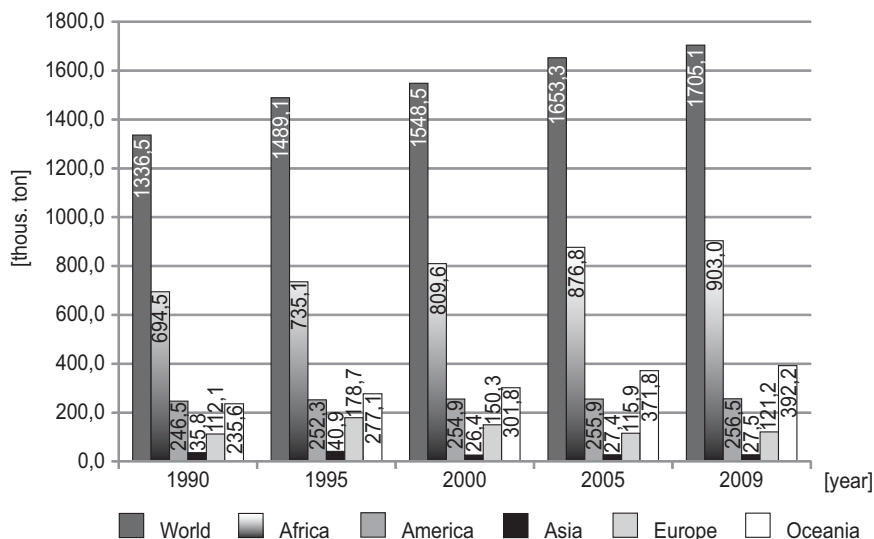
Kontynentem produkującym największą dziczyzny jest Afryka (w 2009 roku ponad 900 tys. ton mięsa). Na drugim

miejscu jest Oceania, a kolejne miejsca należą do obu Ameryk i Europy (23,0%, 15,0% i 7,1%). Azja jest kontynentem o najniższej produkcji dziczyzny (27,5 tys. ton), (rys. 2).

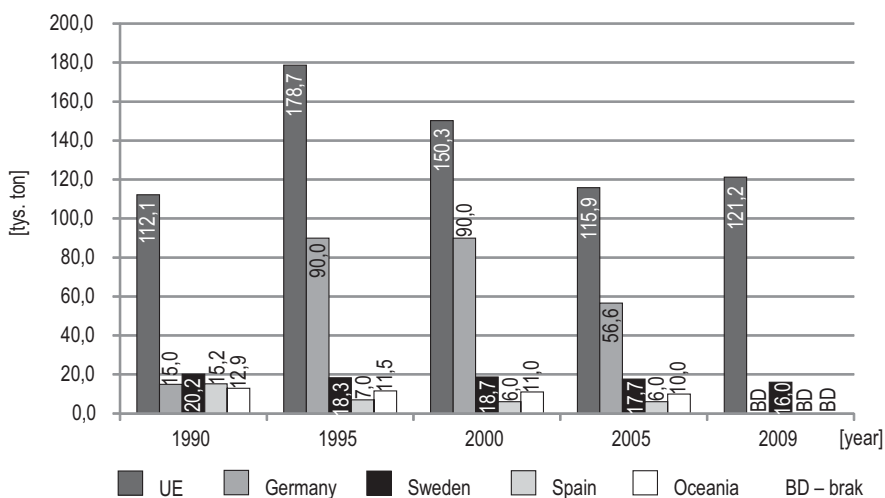
Produkcja dziczyzny w krajach Unii Europejskiej w latach 2000–2009 wahała się znacznie: najniższą zarejestrowano w 1990 roku (112,1 tys. ton) i w 2005 roku (115,9 tys. ton), natomiast rekordową w 1995 roku – 178,7 tys. ton, co stanowiło ok. 12% światowej produkcji dziczyzny (rys. 3).

Statystyki prezentowane przez FAO, a dotyczące krajów członkowskich Unii są w zakresie produkcji dziczyzny jedynie danymi szacunkowymi, a dla wielu krajów brakuje danych. Stąd na podstawie FAOSTAT można przypuszczać, iż państwami w UE o najwyższej produkcji dziczyzny są: Niemcy, Szwecja, Polska i Hiszpania (rys. 3).

Dane dotyczące produkcji mięsa na świecie, przedstawiane przez FAO, nie analizują szczegółowo poszczególnych gatunków mięsa zwierząt dziko żyją-

RYSUNEK 2. Produkcja dziczyzny na świecie w latach 1990–2009 (tys. ton), (FAOSTAT)
 FIGURE 2. Venison production in the world, in the years 1990–2009 (thous. ton), (FAOSTAT)

RYSUNEK 3. Produkcja dziczyzny w Unii Europejskiej (tys. ton), (FAOSTAT)
 FIGURE 3. Venison production in the European Union, in the years 1990–2009 (thous. ton), (FAOSTAT)

cych. Również w Polsce brak informacji dotyczących szczegółowej produkcji dziczyzny. Dzikizna jest mięsem pochodzącym zarówno z łowisk leśnych, które nadzoruje Polski Związek Łowiec-

ki (PZŁ), jak i z hodowli fermowej, nadzorowanej np. przez Polski Związek Hodowców Jeleniowatych (PZHJ). O ile PZŁ prowadzi statystyki dotyczące populacji zwierząt wolno żyjących i ich

odstrzałów, tak informacje o wielkości stad hodowlanych na dzień dzisiejszy są praktycznie niedostępne. Wynika to m.in. ze stosunkowo dużego zainteresowania tą formą działalności rolniczej i zmieniającą się w ciągu roku liczbą ferm i ich wielkością.

Na terenie kraju w grupie zwierzyny płowej najbardziej liczna jest sarna, a w grupie zwierzyny czarnej – dzik. W kolejnych sezonach łowieckich 2000/2001–2009/2010 wielkość pogłowia sarny wzrosła z 533,91 tys. szt. (2000/2001) do 756,50 tys. szt. (2009/2010). Przyrost pogłowia sarny w obwodach łowieckich w badanym czasie wynosił ok. 41,7%. Drugim reprezentatywnym gatunkiem w Polsce, w grupie zwierzyny płowej, są jelenie i daniela. Wzrost pogłowia tych gatunków zwierząt odnotowano odpowiednio na poziomie: o ok. 58,3% i o ok. 190,3%.

W tym samym czasie wzrosła znacząco populacja dzika o 112,7% (tab. 2).

Wzrost pogłowia saren, jeleni, danieli i dzików jako zwierząt łownych miał wpływ na systematyczny wzrost ich odstrzałów (tab. 2). W badanych sezonach łowieckich największy wzrost polowań zaobserwowano w grupie dzików i danieli. W sezonie 2000/2001 odstrzał dzików wynosił 80,12 tys. szt., a danieli 1,77 tys. szt., podczas gdy w sezonie 2009/10 – odpowiednio: 196,63 i 3,48 tys. szt., czyli na przestrzeni 10 lat wzrósł odpowiednio o 145,4% i 96,6%. Najmniejszy przyrost populacji zaobserwowano dla sarny i w tej grupie odnotowano również najmniejszy odstrzał. W kolejnych sezonach zwiększył on się zaledwie o 14,5%. Z powyższych danych wynika, iż najbardziej aktywną i dynamiczną grupą wśród zwierzyny grubej są daniela.

TABELA 2. Stan pogłowia i odstrzał zwierzyny grubej w sezonach łowieckich 2000/2001–2009/2010, (PZŁ)

TABLE 2. The number of livestock and cull of big games in hunting season 2000/2001–2009/2010, (PZŁ)

Sezon łowiecki The hunting season	Zwierzęta łowne, tys. szt. The hunting animals, thous. number				Odstrzał zwierząt łownych, tys. szt. Cull of hunting animals, thous. number			
	daniel fallow deer	sarna roe deer	jeleń deer	dzik boar	daniel fallow deer	sarna roe deer	jeleń deer	dzik boar
2000/2001	58,07	533,91	92,01	106,51	1,77	141,48	32,26	80,12
2001/2002	63,37	554,54	94,10	119,61	1,70	133,24	31,08	90,54
2002/2003	72,92	582,76	101,40	143,10	1,86	131,40	30,92	112,94
2003/2004	77,34	596,64	103,44	140,53	1,96	134,03	30,29	106,77
2004/2005	85,10	620,98	109,96	152,39	1,98	137,18	31,54	119,18
2005/2006	96,56	635,21	115,75	156,04	2,12	132,93	32,43	121,01
2006/2007	108,82	646,01	123,04	159,27	2,33	123,11	31,98	104,41
2007/2008	119,84	687,10	130,33	187,38	2,43	127,43	32,67	131,54
2008/2009	143,14	752,10	141,27	225,06	2,97	143,13	37,00	201,37
2009/2010	168,59	756,50	145,65	226,59	3,48	162,05	41,07	196,63

TABELA 3. Stan pogłowia i odstrzał zwierzyny drobnej w sezonach łowieckich 2000/2001–2009/2010, (PZŁ)

TABLE 3. The number of headage and cull of small games in hunting season 2000/2001–2009/2010, (PZŁ)

Sezon łowiecki The hunting season	Zwierzęta łowne, tys. szt. The hunting animals, thous. number			Odstrzał zwierząt łownych, tys. szt. Cull of hunting animals, thous. number		
	zając hare	bażant pheasant	kuropatwa partridge	zając hare	bażant pheasant	kuropatwa partridge
2000/2001	440,53	241,16	299,43	64,61	61,96	21,91
2001/2002	430,96	262,61	314,35	64,42	63,27	19,62
2002/2003	463,96	295,26	349,86	66,05	79,24	21,10
2003/2004	455,32	290,33	338,64	38,20	67,60	19,26
2004/2005	446,39	314,29	334,58	29,72	71,68	15,64
2005/2006	477,70	339,92	353,05	29,78	67,94	16,40
2006/2007	498,67	356,78	365,84	15,73	71,72	12,61
2007/2008	500,78	394,45	393,02	22,79	80,66	13,21
2008/2009	534,03	437,21	427,77	17,60	93,00	14,24
2009/2010	542,06	443,47	431,64	19,13	78,41	11,91

Analizując dane zawarte w tabeli 3 możemy zaobserwować, iż wśród zwierzyny drobnej najbardziej liczną są zające, których populacja w sezonie łowieckim 2009/2010 wynosiła 542,06 tys. szt. Wzrost liczby odstrzałów dotyczył przede wszystkim bażantów, natomiast w przypadku zajęcy i kuropatw malał (tab. 3). Tak jak w przypadku zwierzyny grubej znaczącą rolę dla potencjalnego konsumenta odgrywają dziki, sarny, jelenie i daniiele, tak w grupie zwierzyny drobnej (ptactwa) – bażanty.

Wielkość spożycia mięsa jest adekwatna do jego produkcji. W ostatnich latach wzrasta produkcja mięsa, co powoduje także wzrost spożycia. Według FAOSAT spożycie mięsa na świecie w 2007 roku wynosiło 40,09 kg na jedną osobę, a w 2010 roku – 41,9 kg. W ostatnim roku konsumpcja w krajach rozwiniętych wzrosła do 80,7 kg/osobę,

a w krajach rozwijających się wynosiła 31,6 kg/osobę (Food Outlook 2010).

Na przełomie lat 1990–2010 zmieniła się struktura spożycia mięsa: maleje konsumpcja wołowiny, a wzrasta drobiu, co wynika z walorów dietetycznych oraz ceny mięsa drobiowego. Spożycie wołowiny w Polsce zmniejszyło się z 16,4 kg na osobę w 1990 roku do 7,1 kg w 2000 roku i 3,4 kg/osobę w 2010 roku. Średnioroczny spadek spożycia wołowiny w Polsce wyniósł w tym okresie prawie 0,7 kg/osobę. Tymczasem na przestrzeni analizowanych lat spożycie mięsa drobiowego wzrosło z 7,6 kg/osobę w 1990 roku do 14,7 kg/osobę w 2000 roku i 24,5 kg/osobę w roku 2010. Oznacza to średnioroczny przyrost konsumpcji o 0,85 kg/osobę (GUS 2010).

Brak dostępnych danych na temat spożycia dziczyzny, nie pozwala stwierdzić na jakim poziomie ono występuje w poszczególnych krajach. Tabela 4

TABELA 4. Spożycie mięsa „innego” na świecie (kg/osobę/rok), (FAOSTAT)

TABLE 4. Meat other consumption in the world, in the years 1990–2009 (kg/person/year), (FAOSTAT)

Wyszczególnienie, Specification	1990	1995	2000	2005	2007
Świat, World	0,72	0,79	0,80	0,83	0,93
Afryka, Africa	1,79	1,63	1,58	1,56	1,51
Ameryki, Americas	0,86	0,81	0,84	0,82	1,12
Azja, Asia	0,21	0,37	0,36	0,48	0,51
Europa, Europe	1,70	1,87	2,11	1,74	2,23
Oceania	0,81	1,02	1,02	1,36	1,48
Unia Europejska, The European Union	2,32	2,44	2,84	2,10	2,77

zawiera dane dotyczące spożycia mięsa pochodzącego od zwierząt, których rynek zbytu nie jest tak rozwinięty jak typowych zwierząt gospodarczych. Dane te dotyczą m.in. koniny, mięsa pochodzącego od królików, osłów i dziczyzny (mięso „inne”). Niestety, nie istnieje podział spożycia na poszczególne rodzaje tych mięs, dlatego wartości te tylko w pewnym stopniu przybliżają faktyczne spożycie dziczyzny w tych krajach (tab. 4).

W latach 1990–2007 spożycie „innych” gatunków mięsa na świecie, jak i kontynentach, stopniowo rosło. Najwyższy wzrost spożycia dotyczył Oceanii i Europy. W 2007 roku spożycie mniej popularnych gatunków mięs w krajach UE wynosiło 2,77 kg/osobę i było wyższe w porównaniu z 1990 rokiem o ok. 0,5 kg (tab. 4).

W 2007 roku do krajów UE-27 o najwyższym spożyciu mniej popularnych gatunków mięsa należą: Czechy – 5,84 kg/osobę, Luksemburg – 5,78 kg/osobę, Francja – 5,69 kg/osobę, Włochy – 5,44 kg/osobę. Najmniej tego rodzaju mięsa spożywali Litwini (0,13 kg/osobę), Łotysze (0,25 kg/osobę), Bułgarzy (0,46 kg/osobę) i Estończycy (0,53 kg/

/osobę). Polska należy do państw, w którym spożycie „innego” mięsa jest jedno z najniższych w Europie i wynosiło w 2005 roku 0,10 kg/osobę, a w 2007 roku 0,18 kg/osobę (FAOSTAT). Według Góreckiej i Szmańko (2010) przeciętny Polak w ciągu roku spożywa 0,08 kg dziczyzny.

PODSUMOWANIE

- W latach 1990–2010 globalna produkcja mięsa od wszystkich gatunków zwierząt łącznie wyraźnie zwiększyła się. Świat nie tylko produkuje coraz więcej mięsa, ale również zainteresowanie produkcją poszczególnych gatunków mięsa na świecie jest bardzo zróżnicowane.
- Produkcja dziczyzny stanowi najmniejszy odsetek w ogólnej produkcji mięsa światowego i krajowego.
- Obecnie dziczyzna nie jest mięsem konkurencyjnym dla popularnej wieprzowiny i drobiu, jednak ze względu na swoje walory odżywcze i zdrowotne może stać się surowcem alternatywnym w porównaniu z mięsem zwierząt gospodarskich, często żywionych w sposób intensywny.

LITERATURA

- CZERWIŃSKA D., 2010: Wykorzystanie dziczyzny w przetwórstwie mięsa. *Gosp. Mięś.* 1, 10–12.
- DZIĘCIOŁOWSKI R., 1994: Daniel. Monografia przyrodniczo-łowiecka, SGGW, Warszawa.
- FAOSTAT: <http://faostat.fao.org/>
- FOOD OUTLOOK. 2010: *Global Market Analysis*. FAO, Novemb.
- GUS: <http://www.gus.pl/>
- GÓRCKA J., SZMAŃKO T., 2010: Walory żywieniowe dziczyzny, *Mag. Przem. Mięś.*, 1–2, 20–21.
- HOFFMAN L.C., WIKLUND E., 2006: Game and venison – meat for the mother consumer. *Meat Sci.*, 74, 197–208.
- MIGDAŁ W., 2007: Spożycie mięsa a choroby cywilizacyjne. *Żywn. Nauka. Techn. Jakość*, 6 (55), 48–61.
- POLSKI ZWIĄZEK ŁOWIECKI: <http://www.pzlow.pl/>

Streszczenie: Celem pracy było przedstawienie sytuacji na światowym i krajowym rynku mięsa w latach 1990–2010 ze szczególnym uwzględnieniem dziczyzny. Produkcja dziczyzny stanowi najmniejszy odsetek w ogólnej produkcji mięsa światowego (ok. 0,6%). Kontynentem produkującym najwięcej dziczyzny jest Afryka, ponad

900 tys. ton mięsa (53% światowej produkcji), następnie Oceania, obie Ameryki i Europa (odpowiednio: 23%, 15% i 7,1%). Na przełomie analizowanych lat, poza strukturą produkcji mięsa, zmieniła się także struktura jego spożycia: zmalała konsumpcja wołowiny, wzrosła wieprzowiny i przede wszystkim drobiu. Według GUS, w Polsce, podobnie jak na świecie i w Europie, najczęściej spożywa się mięsa wieprzowego (42,0 kg/osobę), następnie drobiowego (24,2 kg/osobę). W kraju spożycie dziczyzny jest na bardzo niskim poziomie i wynosi 0,08 kg na osobę w skali roku. W Europie najczęściej mięsa zwierząt dziko żyjących spożywają Niemcy – 0,6 kg/osobę/rok. Obecnie dziczyzna nie jest mięsem konkurencyjnym dla popularnej wieprzowiny i drobiu, jednak ze względu na swoje walory odżywcze i zdrowotne może stać się surowcem alternatywnym w porównaniu z mięsem zwierząt gospodarskich, często żywionych w sposób intensywny.

Authors' address:

Ewa Siminska, Henryka Bernacka,

Tomasz Sadowski

Zakład Biologii Małych Przeżuwaczy i Agroturystryki, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
ul. Mazowiecka 28
85-844 Bydgoszcz
e-mail: siminska@utp.edu.pl